

Извештач одбора чита другу тачку предлога, која гласи:

2. Комисија да испитује стање и начин руковођења економије манастирске, као и начин управе, манипулације, рачуноводства и контроле, и пресуде жалбе и тегобе, које би се у том погледу појавиле, и уједно да извиди, по ком би се економском плану и начину манастирска добра, као: њиве, ливаде, виногради, воћњаци, шуме и т. д. најцелиходније и најјорисније руководити могле, и на ту цел, да се комисије користе и знањем и искуством стручњака из околине. Предлог одбора прима се.

Извештач одбора чита трећу тачку предлога, која гласи:

3. Комисије ће од манастира и по потреби и од дотичних конвисторија на увиђење изискати манастирске рачуне, најмање од последње три године дана, исте прегледати на ту цел, да пронађу колики су доходи манастирски добара били; какви и колики расходи, и да сравнивши исто са постојећим стањем манастирски добара и њиховим рентабилитетом произнађу приход исти добара, који би се целиходном економијом постићи могло. Предлог одбора прима се.

Извештач одбора чита четврту тачку предлога, која гласи:

4. Где комисија нађе, да је управа и манипулација уредна била, може оставити и на даље економску управу и манипулацију у досадашњим рукама, но да јој по увиђењу потребе целиходнији начин економије пропише и према томе по потреби и економско особље умножи, да по потреби рачуноводство уреди, и да јој поред досадашње контроле братства постави такође и вањску контролу.

Еп. Грујић предлаже, да се у место 4. 5. 6. 7. и 8. тачке саборског предлога укратко наже: Комисија ова имаће у случају преке потребе и очевидног нереда нуждне уредбе донети, по којима ће се администрација манастирска без приговора управљати. Уредбе ове важиће привремено само доде, док сабор, кад му се приопште, дефинитивну администрацију не уреди.

Еп. Кећелац предлаже, да се ово, што се у тачкама 4—8 предлаже, бива под утицајем конвисторије.

Б. преузв. изјављује да би ваљало место свега тога поставити код сваког манастира по једног бесплатног епитропа, који ће бити контрола у економном делу управе манастирске, док сабор у овоме правцу неби дефинитивне уредбе донео.

На ову изјаву њог. преузв. повлачи епископ Грујић свој предлог натраг, но посланик др. Максимовић прихваћа га као свој предлог и моли, да се о њему гласа према предлогу одборском.

Затим се приступи после кратке дебате гласању и предлог одбора прима се. Предлог пак еп. Кећелца узеће се у обзир у претрес при крају предлога одборског.

Извештач одбора чита пету тачку предлога, која гласи:

5. Где пак комисија неуредности на још такве нађе, да је опасно и штетно економску управу и руковање у истим рукама оставити, ту да постави други орган управе и манипулације економске, и то ако за једно или за друго годно и поједино лице у средини манастирског стања, из његове средине, ако не, оно и ван њеног круга. Но и у једном и другом случају поставиће поред контроле братства и вањску контролу, и предлаже ово као додаток овој тачки: Где комисија оваке промене не учини, она ће одредити начин како да се манастир у добром стању одржава и братство у њему уредно издржава. Исто ће тако комисија означити и начин, како да се са примашем и издавањем, са рачунима и са касом у манастиру у опште са утицајем духовног настојатеља и братства целиходно манипулише. Предлог одбора уз додаток извештача др. Милетића прима се.

Извештач одбора др. Св. Милетић чита шесту тачку одб. предлога, која гласи: 6. Вањске контроле ради поставиће комисија за она манастирска добра, за које буде изаслала једнога економски вичнога повереника овога са привременом примерном месечном платом од највише 40. ф. који ће у руковању економије учествовати, а нарочито пазити, да се економија по плану од комисије одређеном води, која ће рад економски надгледати, и како о приходима тако и о расходима уверавати се, и ако би нереда и злоупотребе приметно, о томе комисију и односно једнога члана комисије извести, коме непосредни надзор дотичног манастирског добра поверен буде. Предлог одбора прима се.

Извештач чита седму тачку предлога која гласи:

7. Вању контролу и надзор вршиће чланови комисије и на ту цел одредиће они међу собом, који ће над којим манастирским добром непосредну контролу и надзор водити. Овај ће имати право и дужност; да га по потреби чеће о руковању и рачуноводству са манастиром на лицу места увећи, па ако би се

какве мане или злоупотребе показале, да томе на пут стане, и то уредно пропише комисије успостави, нарочито пак биће му дужност, да у време жетве, бербе, сече шума, и у опште при прибарању плодова од веће вредности на лице места изађе, и да се како о уредном раду и о каквој количини збрани плодова или производа увери и да настоји, да се све то у уредне књиге уведе; он ће надгледати да се плодови и производи непродају у несреме и без потребе и да се за то сходна цена постигне и тога ради учествоваће у седницама у којима ће се решавати о спекулативним продајама производа и друге знаменитије продаје, које ради обични домаћи потреба предузимају имају се њему на знање дати. Ако члан комисије неред примети, имаће га одклонити, а ако би тога ради промена у управи или манипулацији требала позваће и друге комисије, да нуждне наредбе учине. Предлог одбора прима се.

Извештач одбора чита VIII. тачку предлога, која гласи:

8. Ред којим ће комисије при времену свога задатка поступати оставља се њеном увиђењу но пре свега ће имати, она пописати стање постојећих плодова и производа. Предлог одбора прима се.

Извештач одбора чита IX. тачку предлога, која гласи:

9. Комисија да буде:

- а) за манастире архиђијецеве: једна за велику Ремету, Крушедол, Гргетег и Фенек, друга за: Опово, Равањцу, Јавак и Вошеново, трећа за Шишац, Кувектин и Привину Главу; и четврта за Раковац и Беоцин;
- б) за манастире у Банату једна за Бездан и Ходош, друга за остале манастире у Банату;
- в) за манастир Бачке једна комисија;
- г) за манастир будимске дијецеве једна комисија;
- д) за манастир пакрачке дијецеве једна комисија;
- е) за манастир горњо-карловачке дијецеве једна комисија. Свака од ових комисија да буде од три лица. Предлог одбора прима се.

Извештач одбора чита у смислу предлога епископа Кећелца X. тачку предлога која гласи:

10. Комисијама овима додаће дотичне конвисторије по једнога члана из средине своје но не изаслаће или не суделоваће конвисторијског члана, неће саборску комисију у овоме раду прочити моћи. Предлог одбора прима се.

Посл. Андрић предлаже, да би се члановима тих комисија дијурно одредиле. Предлог посланика Андрића прима се.

И тако извештач одбора чита у смислу предлога посланика Андрића XI. тачку предлога, која гласи:

11. Чланови комисије имаће дневнице од 3 ф. са подвозом и становањем и препитањем у манастиру, за време деловања. Ове дневнице иду на рачун манастирски добара а по потреби даваће се као предујам из клирик. фонда. Предлог се прима.

Др. Св. Милетић моли за одпуст на 8 дана због тога што је пред прески суд позват. Ради договора о овоме предмету претвори се у пола 1 сат после подне јавна седница саборска у конференцију и после кратког договора претвори се у конференцију у јавну седницу и Бег. Преузв. заказујући идућу седницу за 6. јули т. г. у 9 часова пре подне, затвара седницу у пола 1 сат после подне.

LX. седница 6. јула 1870.

Перовоја: Др. Ника Максимовић.

Бег. Преузв. отварајући седницу у 9. сати пре подне позове перовоју, да прочита записник прошле седнице саборске.

Перовоја Иса Павловић чита записник.

Др. Касацкиновић примећује, да у записник није уведена изјава арх. Стануловића, да мандат полаже. Записник се одостоверила с том примедбом да је посланик арх. Стануловић у точају расправе изилазећи из седнице вјевано, да полаже мандат.

Бег. Преузв. јавља да је посланику А. Сандићу допуст на 48 сата дао. Узима се на знање.

Бег. Преузв. подноси бројав посланика зајеника Јована Јовановића, у коме моли за допуст до 16. о. м. Даје се.

Бег. Преузв. подноси молбу посланика Јакуле, да му се одпуст до краја ове сезоне саборске даде. Даје се.

Бег. Преузв. поднаша тужбу општине срп. ятебејске у торонталској жупанији противу пароха Павла Јанковића. Предаје се петицијом одбору.

Бег. Преузв. поднаша молбу г. Костића митровачког грађанина да сабор о томе пресуду изрече, што је од конвисторије са пресудничког места тамошње општине уклоњен. Издаје се петицијом одбору.

Бег. Преузв. поднаша молбу Драге Дејановића, којом у име срп. бечејских оршкџа моли:

1. Да се свуда по већим местима главне женске школе установе.

2. Да се и женска деца силом у школу гоне.

3. Да се заведу повтерно и недељне школе.

4. Да се заведу више женске школе у Н. Саду, Сомбору и Кикинди.

5. Да се три стипендије за изражавање васпитатеља за ове заводе установе. Има се продати школском одбору.

Бег. Преузв. поднаша молбу Јоце Илкића учитеља у Сажерину, да му се одреди мирована из срп. нар. фонда. Предаје се петицијом одбору.

Др. Рогулић подноси тужбу Јована Брзуље из прњавора вел. Ремете противу игумана Евдогија Кузмановића, што му је 24 ф. од наднице задржао. Издаје се петицијом одбору.

Б. Димитријевић подноси тужбу Милутина Думића свештеника у срп. Араду противу тамошњег татора Уроша Милића, што је 111 ф. 29 нов. црквених новаца потрошио, уједно моли да се са садашње парохије у другу премести и да му се плата од шест месеци изда. Издаје се петицијом одбору.

Б. Димитријевић подноси молбу Гавре Пешћа бившег учитеља у Вел. Бечкерек, да се вел бечкерек општина упутти, да му припадају плату што пре изда. Предаје се петицијом одбору.

Арх. Цветић поднаша молбу јереја Максима Маринковића ради издавања припадајуће му плате као писара конвисторије темишварске. Предаје се петицијом одбору.

Васа Ђурђевић подноси мотивовани предлог за одлук: да се за идућу школску годину 1870-1 три стипендије за изражавање професора гимназије на гласовитом ком свеучилишту немачком из клирицалног школског фонда са 800 ф. и нужним путним трошком, да се од тих стипендија две даду двојици постојећих професора и то једном професору гимназије новосадске а другом гимн. карловачке. Који професор и за коју струку да се изашље, то да дотични патронат у договору са професорским телом одреди и овачи. За трећу стипендију да још овај сабор стечајраспише а избор да предузме овај исти орган, који сабор наредио буде за избор стипендијста за препарандију и богословију; том истом органу да и патронати своје професоре стипендијате пријаве.

Прве две стипен. за професоре, да се одреде само на годину дана а трећа да буде у смислу саборског закључења од год. 1864—5 стајала.

Услови под којима да се стипендије те издају, да буду као и они за професоре препарандије и богословије. Упућује се на школски одбор.

Илија Јовић подноси мотивован предлог, да сабор ц. кр. ген. команди загребачкој до знања стави, да са сувишком од парохијалног данка одсад ништа нерасполаже него да такви дотичним цуконјима на срп. нар. школе уступи и онда под руковање једне комисије стави а одузети сувишак за 1869 годину да се поврати. Предаје се дотацијом одбору.

Извештач школског одбора Стева В. Поповић подноси извештај одборски, у коме се предлаже да онај орган, што ће примати молбенице потражитеља за расписане стипендије и означити лица, која да се бирају, буде постојећи школски одбор саборски. Прима се.

Зати се продужи генерална дебата о предлогу одборском за имену и допуну уредбе о редукацији и дотацији парохијског свештенства одржане у прев. рескрипту од 10. ауг. 1868 г. А. Б. и Г.

По свршеној дебати усваја се овај предлог одборски за основ специјалној расправи.

Извештач Др. Суботић чита назлов предлога, који гласи:

Предлог одборски за измену и допуну уредбе о редукацији и дотацији парохијског свештенства одржане у прев. рескрипту од 10. ауг. 1668 г. А. Б. и Д.

Др. Милетић подноси исправак на наслов г. А. саборске уредбе од 1865 место „редукција парохијског свештенства“ да гласи: „уређење парохијског свештенства“ а под А, „уређење парохија.“

Прота Бранковић предлаже да се реч „дотација“ замне са речи „наплаћавање.“ Исправак Др. Милетића усваја се а исправак прота Бранковића не прима се.

Извештач Др. Суботић чита увод одборског предлога:

Пошто је искуство показало потребу, да се наредба о редукацији и дотацији парохијског свештенства одржане у прев. рескрипту од 10. ауг. 1868 како у погледу на неке прописе измени тако и допуни: то се исти прописи на следећи начин измењују и допуњавају. Прима се.

Извештач Др. Суботић чита даље: А. Уређење парохијског свештенства. Прима се.

Др. Милетић подноси исправак на §. 1. А. сад. уредбе од год. 1865, да се тај §. овако измени;

Парохија је скуп лица православне вероисповести, која се у опсегу православне црк-

вене општине у духовном подручју једнога пароха налази.

Прота Беговић предлаже, да у овоме §-у место речи „грчко-источно“ дође „православне источне српске митрополије.“

Прота Милутиновић подноси исправак, да се §. 1. замне овим:

Парохија је скуп лица православних, која спадају под духовну бригу једнога пароха.

Прота Бранковић предлаже, да се пре свега у начелу то питање реши, да ли ће се и у будуће институција системизованих опомоћника задржати или ће свиколици свештеници равноправни пароси бити.

После подуже добште, која се повела о овом питању, претвори Бег. Преузв. На предлог посланика Др. Суботића саборску седницу у тајну конференцију ради договора о томе; која лице да се изашље у смислу саборског закључка у прошлој седници донесеног у манастире.

После кратког времена продужи се јавна седница саборска и Бег. Преузв. заказујући идућу седницу за 7. јули у 9 сати пре подне затвара седницу данашњу у 12¹/₂ сата после подне.

Говор дра Свет. Милетића,

у главној дебати о предлогу ужет одбора за дотацију свештеничку, 3. јула 1870. у 58. седници. (По стенографији.)

(Свршетак.)

Сад предам вам о специјалне плате свештеничке дотације. Ја ћу ићи овим редом, као што је у нагодби саборској. Каже се овде: сесија, бесплатан стан итд. Што се сесије тиче, наравно за то сам, онде, где их је, да остану; а где их нема, да се за њих накнада даде из погледа тога, што је оскудица тих сесија у крајини накнађена из провинтног фонда, и пре су за њих 100 ф. имали, а сад већ имају 200 ф. Може бити, да ћемо у провинцијалу моћи накнађити, макар којим начином, али због оне дијецеве нужно је, да то задржимо. Али у будимској дијецеве видимо из овог специјалног предлога, да општине имају понајвише полак сесије. Ја држим, да ту треба компетенције од полак сесије задржати; јер народ је сиромашан, дакле и свештеник, наравна ствар, треба, да се с мало мањом платом задовољи. Наполетку особито то, како је сад, док се ова редукација не изведе, биће богослова и млађих људи, па нек иду тамо, нек своју ревност и вољу покажу, па кад се отвори овамо парохија, могу добити и бољу; а онда ће му то бити вежбаљште. 7000 кад се узме само за цркву и то за једну дијецеву од 21.000, душа, па кад оно казали за горњо-карловачку дијецеву 6000 ф., па кад ће требати за једну и другу дијецеву помоћ за школу, онда, господо моја то неможемо помоћи, не можемо на народ толико терет наваљивати, неће бити основано; него тамо смо видели, да је тамо по сесије давано и да су тим незадовољни били, па тако и сад да се тамо заведе по сесије и само где нема по сесије, онде да накнади или општина или народни фонд, или прирез на народ; али сесију основати, као и на другим местима, као пристојбу и накнаду за то давати, то није могуће, — јер држава неће више помоћ давати. — Кад сам већ код сесија, то да још овде споменем и залишне сесије. Ја видим, да је одбор један и други оставио залишне сесије при пређашњем одређењу, а то је, да се из њих јерархијски фонд прави. Ја сл. саборе, нисам против тога јерархијскога фонда, и треба наћи начин, како да се оснује; али што се тиче ових сесија, ја с правног гледишта и пре сам био на сабору зато, да дотичним општинама припадају, и сад сам такођер зато из гледишта целиходности, да остану општинама. Ове сесије дане су од спахија, био то поједини човек или држава, дане су општинама, подајницима урбарилним на олакшање, да терет могу лакше сносити. И код нас су давале сесије и то је тако урбарилним законом прописано било, да је ерар, кад је тако добро камерално имао, то давао подајницима, и та сесија није плаћана. То је дакле давано подајницима, а не свештеницима, као таковим, него општина, као таковој, и звало се „Pfarrsession“, а не „Pfarreression“. Ако би питање било, да би ове сесије могао ко натраг повући, и да нису свештенику намењене, то не стоји, јер ту је рок истекао и сваки је пут сад пресечен; спахија нема право, да их узме натраг. Него сад је питање, коме да остану? Остају општинама. Ако би ко запитао, како то иде, и кад би ишло у јерархијски фонд, из кога би помоћ имао и онај који не служи у овом или оном пределу н. пр. онај у граница, која не спада под Угарску, — онда ако би имао ко право на те сесије, то би против тога био, да иде на јерархијски фонд, него би пре био за то, да на општинама остане; па нека општине то између себе поделе, па што остане, ако је пре специјално општинској цели, за пароха служило, сад може општој цели служити. Главни је, да је дано општини у помоћ пароха, следоватељно, ако би се редукацијом парохија умалила, онда припада оној општини.

То је разлог правни. — А разлог целисходности је овај. Господо моја! Ми видимо, да имамо конкуренцију у комуналним општинским школама издржати, видимо, да је државни закон обмотао наше школе, као виша тело, да ће их изгнати, ако не буду оваке или онаке, ако нема оваке зграде, толике собе, ако учитељ није испитан итд., ако једног или другог нема по закону, онда ће их покосити. Лека ћемо тражити против тога, али ја говорим, како стојимо. Народне школе треба да се издржавају, као што овај закон прописује; ту општинама треба олакшица. Ако сесије на школе употребамо, онда ће бити више средстава и за школу и за парохије, једном речу, то њима треба у помоћ дати. Ако ће се те сесије из центрума манипулирати, то ће се развући, јер видимо, да је једна удовица против ове уредбе у поседу сесије; центрум је далеко, па општине неће марити за њих, јер их се нотиче, па неће ни половину прихода донети, као кад би биле код општине. Зато да се врате општинама на школске и црквене ствари (тако је!). — Пре него што на саму плату пређем, долазим, господо моја, на стан. Наредба ова, као што видим, да је један и други одбор задржао, саборска уредба пређашња каже, да парохиу безплатно стан припада. Ја мислим, да је ту јасно казано, да је то само паросима одређено, а не помоћницима. Али из тога би следовало, да н. пр. у Новом Саду, где има три парохије, морала би три стана бити, а у сваком месту, где је један парох, морао би бити један стан. — Господо моја, ја у опште увиђам целисходност овога, и свештенству је, особито што се становања тиче, ово велика помоћ; али ја држим, да је то васац и велики терет за народ и да ми можемо с те стране још пречекати, док видимо, како ће се у животу ове друге дације у народу показати. Већ с те стране држим, да не би требало, да се ово у живот уводи. Овде се повивају на еванђелике и католике, да они то имају. Код католика је друга ствар; они немају породице (Кенгелац: имају и сувисше). Ја знам, да имају породице, само они без породице живе у стану. Што се еванђелика тиче, код њих је свештеник на контракту, па може отићи, кад хоће; ту могу људе добити, какве жели, могу се краће бавити код једне општине, па зато им станове даду. Али код нас свештеник, нити се може мењати у години дана по два три пута, као што је код еванђелика, него је сталан, нити је пак, као код католика без породице, и ту су већ други обзир. Но из онога не следује, да код нас мора бити стан за свештеника; него баш за то, што је сталан, треба му дати побуђење, да има своју кућу, да након себе може бар кров својој породици оставити; а у вароши тешко је увести стан; има где је неком негодно седити, можда хоће да седи бдиже школе, или можда својим познатим ближе, а може бити, да су ва породицу мале собе. Не знам, зашто би се видело и везало у напред, јер по правди би онда сви морали имати станове; а не увиђам, зашто да пароси имају, особито кад ће сад сви пароси бити, зашто, да један на селу има, а у вароши немају тројица. Ако ће се то завести, онда треба свуда, али то би велики терет за народ био. Ако не могу сви имати, онда, нећу, да кажем, нико, да нема, него хоћу, да на најнужније сведем, а то је, где више у месту пароха има, да онај, који обавља послове између општине и власти, стан или у природи или у откупну добије; то је правично, и то за право налазим и држим, да ће општине наше драговољно најстаријем свештенику у чину или у нарави или у откупу дати стан. Дакле за то сам, да се на тај случај сведе, а тим сам мање за рескрипт, што овде стоји, да се за три године станови сазидати морају. Ја сам осим тога читао на уг. сабору, да су све сарајевске куће у Ердељу уступљене општинама; па тако може бити на скоро и у граници; то би и по себи следовало и правда изискује, а имамо већ и примера; тим неће никакву милост учинити, него правду; јер народ је то собом и снагом својом правно, па њему ће то и остати; онда је сувишно ово видање; а кад буде то и у другој крајини у Банату, онда неће бити нужно видати станова, него, где су били пре, ту ће остати. Ја у опште викам противан, него само с те стране сам противан, да је то велики терет народу; а чрез то ће бити олакшано, што ће мало причекати, и тим ћемо му један терет скинути. Накнаду за стан имали би добити само они први, где између власти црквене и светске један те полове отправља. То је што се станова тиче. — Сад на плату долазим. Овде, господо моја, пре свега видим, да је одбор ужи регулисао одношаје оне, где хоће ко у готовом да плаћа, па је то подељено у три разреда, па је казао за први разред 20 фор. итд. Већ прво овде имам приметити, да није ни целисходно ни правично, да су вароши и варошице метнути под ову меру и калуп; ја држим, да би за њих требало оставити као и пре, јер кад се каже, колика је цена, они ће је сами на се разметнути. Где где ће имати пашњака, па

ће отуд подмиривати и можда неће ни правити разреда. Зашто им дакле неби оставили, да разреде, како хоће, особито, где нема урбарјалности, као у сеоским општинама; у варошима је друго, где може бити има 12 разреда, а не три, и те метнути под иго ових класа, не видим за праведно, него да њима то оставимо, и они ће сами то најбоље знати разреде. А што се тиче самих сеоских урбарјалних општина, невидим разлога, зашто је баш двајест и више форината одређено. Није нам г. извештајца разјаснио, на чему је ово тако основано. Овде, кад је о сесијама споменуто, казано је већ: од сесије околико и т. д. то се види; али овде колико ко плаћа, не видим за основу; јер овде је ерталција стављен у другу класу, а који два ерталја има, у прву класу. Сад је питање, ко остаје за трећу класу? За трећу класу остаје сиротиња? Ако ће тако остати, да сиротиња у трећој класи остане, онда држим, да је то велики терет за сиротињу. То је неправедно господо моја, јер онда највећи терет долази на најсиромашнију класу, које често трећином има; онда сте тим учинили оно, што у општинама богати људи обично чине спрам сиромашних. Ту дакле нема саразмерности и у том је одбор погрешно. Ја бих ту пре, као и ва бир, за базис узео урбарјалне општине, да је везано за ертал, направно би класу за сесију, па онда пол сесије, једну класу за ертал и кућу и једну најнижу класу узео бих за оне, који плаћају гларину, ту би дошла сиротиња; а једну класу, који имају сто ланаца, па бих направно шест класа. То је онда право. К томе би се још имало овде додати, као што је г. Приљева приметно, за трговце и ошцире, да и они тај терет сносе; дакле трговци, спекуланти и у опште чиновници, да се и они уврсте у једну од тих класа. Дакле овај кључ налазим за недостатачан. —

Даље је што се тиче у природи, овде се каже: бир и штола и откуп бира. Већ у главном не бих био за то, да се каже, да бир могу откупити и то само општине. Зашто се онда и појединима не би допустило, да се могу погодити; кад се општини даје, онда се може и појединима дати. А ја идем и даље па кажем, да треба пропорцију између штоле и бира наћи, ако хоће с општинама да има посла, да власти не интервенирају. Колико сам ја ту пропорцију између бира и штоле изнашао, износила би $\frac{1}{2}$, а могло би се на послетку $\frac{1}{3}$ наћи, кад би се тачније рачунало; и то би се могло у новцу дати, па би видели, да би на многим местима људи, особито где имају пашњака, кад знаду, што се свију тиче, то дали; а штола, кога се тиче, нека плати. Ја држим, да би тај размер напред требали одредити, а не да га расправљају и интервенирају власти оставимо. Ја сам ту пропорцију од прилике по овом нашо: кад се узме бир и штола, знамо, да од хиљаде душа од прилике 50 се роди једне године, дакле ту по 50 нов. од крштења, износи 25 фор., испит брачни код свештеника, 15 парова од 1000 жени се, то је 15 фор., оглашвања 15 ф., венчања 60 фор., водича 20 ф., па погреб на 50 случајева од 1000 душа 200 ф.; свега 335 ф., то су главне ствари наведене, а свега би могли увести до 400 фор. А за бир може се увести 600 ф.; по том, кад се ово за бир и оно за штолу оравни, то излази од прилике размер од $\frac{2}{3}$, и кад се сесије узму, онда на 1000 душа изишао би свештеник на 1450 ф. или кад се оно друго одбије, онда долази 1300 фор. на 1000 душа. То је овде у опште речено. Требало би размер учинити, па на послетку нека се општина и погоди; али ако се не би погодила, онда да овај размер има, који би могла увести, а да не треба даље апелирати. Генерални кључ наравно не може се за све применити, али ће имати од свога сабора, а неће ту власти притицати, која ће гдегде или по општини, или по парохиу изрећи, па ће тим неправду учинити. — Што се бира тиче, ту би требало, да је на једнакој мери у дијецезама; што је у темишварској и вршачкој дијецези, то има свој основ; могла би се још једна већа а једна мања класа направити, али тек је основ овај кључ. Али у архидијецези и у бачкој дијецези, што је одређено по брачним паровима, то није право. Зашто не би и тамо завели по сесијама? За архидијецезу незнам добро, али у Бачкој се може по сесијама одредити. Да би било, да се каже: 40. ока од пара, па онда да општина разреде, то бих разумео; али да се каже само од брачног пара, па да најсиромашнији плати исто онако, као и најбогатији, то није право. Дакле изволите други начин наћи, ако овај није правичан. — Тако исто, што је одређено за вароши, варошице и планинска места није вгодно одређено. Ово је, истина, више специјално, али ја нећу имати прилике, да ово у специјалној дебати споменем, а и ово показује дух целог закона, да ли је по начелима некојима произведено или не; — за то нека ми се допусти, да и то споменем. Што се планинских места тиче, ту незнам, али у варошима и варошицама, како се ту одређује, ја то не налазим да је право, да брачни пар у вароши

једнако плаћа, имао он приход од 10,000 фор. то није право. Да се каже: на сваки брачни пар 3 ф., па да се може разреде, то бих разумео; али да се каже: за сваки брачни пар, то не разумем; него или да се откупи, или у нарави даде, и да се каже, да се може разреде, како најбоље буде, онда би било праведно, а овако није, јер онога то боли, да сиротиња толико плаћа, која је многобројна. — Има на једном месту, где се каже, где се год што разрезује, да црквени одбор разрезује. Ја нисам тога мњења, него сам за то, да општина то разрезује; јер то је најавтономијез право, да може општина терет између себе разрезати; јер одбор састоји се само из осам лица, па ако њих само петорица дођу, онда они сами разрезују, како хоће; него најбоље је, да општина сама разрезује. А што се купљена тиче, не бих рекао: политична власт; где је досад било овако, нека буде и онсад; само не бих ја био за то, да ми нашим законом сами то кажемо. Ако рестанице има, власт је по себи обвезана, да је истера; али, да они истерају и на приватнику дају, — они ће парохиу у свом делу имати и књижи га докле, док им се не поклати и не учини, што њима у корист иде. Ово је, господо моја, наш једини автономни круг. Треба увести просечни проценат на форинат порева, да народ сноси, а овамо, да се да противнику у руке, не бих пристао; јер, ако се паштимо, да свештенство што просвешћеније буде, и да му стање његово осигурамо, идемо и на то, да буде и пријатељ народа, да, као што од грађанског реда има сада све више и више људи, који се заузимају за народ, тако и код свештенства буде; ми желимо, да свештенство, које је негда било тачка, око које се вртало народни живот, то и онсад буде; али онда не би желили, да то своје стање и изражање на туђу корист, него на народну корист употребе; а онда ће га употребити, ако га народ плаћао буде, као што његов положај изискује. Дакле нисам за то, да власт то утерује, јер ако има где рестанице, то власт сама мора утерати. А те су институције за државни и социјални живот нужне, и вато се из народног цела опет и чиновници плаћају. — Сад долазим на штолу. Што се квантума штоле тиче, то је специјално, и ту немам ништа приметити, него само сам против тога, да се таксирају неке службе. Ја сам за то, онда, где ће се плаћати, нека се плаћа ово, што је по закону или по обреду нужно, али је тако спојено с обичајем у народу, да је већ у обред прешло. Али предрасуде и извештне ствари потпомагати и одобравати с таксирањем, за то немогу бити; као н. пр. сечење колача, освешћавање дома, молбан, василјева молитва, читање еванђелиста код мртваца, свештање масла (председник: свештање масла је тајна). Онда треба да је вабадава; кад крштење није таксирано, онда не треба ни ово. Дакле ја не бих под плату узео оно, кад човек у живот улази и из живота излази, то да је вабадава (Грујић: неможе бити). Ако неможе бити, онда нека ово остане; али ово друго бар да се остави, да предрасуде у народу непомажемо. Ово је непотребно, правослање треба делити од тих предрасуда. Ако ми испредлетамо правослање с предрасудама, као дрво бриљаном, онда може бити ко јунак, али често туђи јунак и ва друго; неће праву народну свест имати, да јунак и на моралном и умном пољу буде, него ће бити трска, којом ветар љуља. То више на обичај спада. Има два начина, како би се ово извело: или ко хоће, нека иште сам од свештеника, ако овај хоће, или да кажемо, народ је тако научен, да не може без тога бити на неким местима, онда нека оне друге ствари општина с парохом погоди; ове ствари дакле, нека општина са својим парохом утврди. Овим начином могла би плата бити већа, него што је овде одређена. Овде пак не бих то навађао, а још мање таксирао и тим подхрањивао предрасуде у народу и да се каже: ово су баш они прави староверци (један глас: а ако се не погоде?) Ако се не погоде, онда им парох неће чинити, па је ствар готова. — Што се тиче ових исказа, ја сам за то, где је службено, као код чиновника и мислим, што други раде, не треба да им подражавамо, овде, где он по невољи својој иде од куће своје да служи туђина, служи цара за седам крајдара па ту још и то да плати, ја не бих био за то, ја бих ту исказницу сасвим ипустио, јер то је службено. — Има још на једном месту, где је одбор примио, а видим, да је и г. Беговић овде потписао за тасове при целивању и венчању, при гробу Христову, и да то догледно пароху иде, — и то би требало, да престане. Целивање Христово гроба за новце, то некако чудновато изгледа; код венчања тас метнути, где има штола, то није ништа друго, него опет морално привудити, да још један пут плати. Целивање иконе у цркви, то треба искоренити; мирноснање код литургије, ако се плаћа, нека иде цркви, а некако парохиу. Ја сам за то, да се то не спомиње, него само, да се каже, где би то у обичају било (Бранковић: да се сасвим укине?). Нисам за

то, да ти новци припадају свештенику, не за то, што му не бих желио, него радије бих у биру и штоли повисио, а да се ово изостави; истина вера спасава свакога, али онда не иде у цркву, а најмање треба парохиу дати повода и метнути га у тај положај, да му се за целивање иконе плати. (Грујић: иначе молитва неплаћена не помаже). Молићу, да се у протокол ова изјава г. еп. Грујића стави. Ја нисам знао, да молитва неплаћена не спасава (смеј. Грујић: тако народ каже. Жагор. Председник звони. Грујић: молим, да се одморимо пет минута.) Није нужно, одмах ћу свршити (чујмо!). — Овде видим у предлогу г. Приљева и г. Јовића, где се каже, да се оних 6000 ф. из нар. фонда, што је горњокарловачкој дијецези одређено, личкој и оточкој пуковнији уступу. Овде имам приметити, да сам већ то начело поставио, да се не помаже дијецезама, него општинама. Нисам особито тамошњем народу нашем, који је јуначан, и који нам је образ свуда осветлао, противан, да се из народн. фонда и више као припомоћ даде; али као досад што је било, да се те хиљаде региментама и генералкоманда пошљу, она да располаже, за то не могу бити; него сам за то, да се остави управи нар. фондова, па она да тим располаже и конвисторији пошље, или директ оним општинама, а не да оне власти то употребљују, па ни рачун не дају; то је онда други извор, да они нас наших оружјем туђи могу. Онда ни новчића не треба дати, него, ако ће се дати и хиљадама, где је потребно, онда да се са автономном наших општина сложити може т. ј. да се одаве манипулише.

Имам, господо моја, да приметим још коју на прелазно одређење, особито онде, где се каже: где досад још нису платили свештеника, да се по рескрипту плати. Ја не бих тога мњења био, јер кад ово установимо, и кад се потврди, а то ће брзо бити, онда да се и њима могућност даде, да изберу начин, који хоће, да морају на један од ових начина, који изабери, рестаницу намирити (Стефановић прота: не може се штола накупити. Грујић: може, јер зна се, колико их се оженило). Нека плати отац или брат невесте, треба уредити, да се плаћа у оном месту, где се то обавља; увек је дужна платити кућа, из које се одводи, у којој се општини та функција чини. Дакле та приметба не стоји на путу. — Ово су дакле, господо моја, опште и гдегде специјалне приметбе на овај предлог, и ја од моје стране, као што сам рекао, да се не враћа коло натраг, пристајем, да овај предлог служи за основ специјалне дебате. Али напред кажем, да ће бити толико исправцима начичкано, као што су нека господа већ приметили за први предлог, и да би боље било сасвим нов закон направити и јасније би било, него што ће овако искрпљено бити, и теже ће бити по овом предлогу исправке стављати, као што је сад предложено од ужег одбора, него што би било код предлога ширег одбора; онда би се по овом реду могло боље погупити, али међутим, да се неврећемо натраг, и да се не припише једном или другом, да се тим само за то не задовољава, што је пре био ва овај предлог, према је за то основи имао, ја сам за то, да се ово за основ специјалне дебате прими и само би још молио, ако ја овде не бих био, да се начела ова, која сам ја споменуо, у обзир узму, и да се овај предлог с исправцима у овом смислу попуни (живео!).

ДОПИСИ.

(в. —) У СРЕМ. КАРЛОВЦИМА 8. јула. (Са сабора). Трећи је дан већ данас, како је на дневном реду шпец. дебата о дотацији свештенства. Како се са свију страна признаје, да на прегу замашних европских догађаја ваља похитати расправљањем саборских предмета, јер се лако може десити, да се радња саборска може лако изненада прокинути, и јер ће се пажња окренути баш тим догађајима, то се сабор баш обавезно жури, да до св. Илије површује најпрежније ствари, међу којима је и дотација. Но како често бива, да баш онда, када се човек највећма жури, долазе сметње, те га задржавају, тако је и у нашем сабору, где се од понедељника до данас једва са неколико тачака дотације отишло напред. Узрочи томе отешчаном расправљању дотације чини ми се да су у томе, што је много особних предлога о томе, и што лете многи исправци, који се — каквад врло нејасни — са подужим разлагањем често на негодном месту донесу, те живу, али бесплодну дебату изазову, формуловање питања отешчавају, те тиме само време одузимају. Желити би било, да се тиме неотешчава седење у седицама, где је и тако због топлоће баш тешко дуго се бавити. —

Др. Милетић је јуче и данас искао, да се с обзиром на више околности седнице двапут на дан држе: а трећи или четврти дан, да се остави сасвим слободан, да одбори раде своје послове. —

За ова три дана донешоно је више предлога за штипендије школске и учитељске; на

